



LUND UNIVERSITY

Arkeologi och samhälle

Jennbert, Kristina

Published in:
Gjallarhornet

2006

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Jennbert, K. (2006). Arkeologi och samhälle. *Gjallarhornet*, (3-4), 7-10.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00



ARKEOLOGI OCH SAMHÄLLE

Den 26-27 januari ägde ett minisymposium rum på Kulturen i Lund, anordnat av Institutionen för Arkeologi och Antikens historia vid Lunds universitet med temat "Arkeologi och samhälle". Symposiet refererade till den stora fascinationen och intressen för arkeologi som finns i samhället. Detta intresse finns även bland SAS medlemmar och två av dessa, Kristina Jennbert och Bozena Werbart, har efter symposiet satts sig vid tangentbordet och tecknat ner sina tankar kring symposiet, vilka här återges.



ARKEOLOGI OCH SAMHÄLLE, ETT MINISYMPOSIUM I LUND

Ett minisymposium om hur arkeologi kan framstå utanför den vetenskapliga sfären ägde rum den 26-27 januari 2006 i Lund. Det var Institutionen för arkeologi och antikens historia och Kulturen som bjöd in till en debatt om

arkeologi. Vi står inför en framtid som utmanar till ett engagemang om kunskapsfrågor, profilering av ämnet och kommunikation med olika intressegrupper i samhället. En viktig publikkontakt är museerna. Den tredje uppgiften vid universiteten och en integrering i ett europeiskt utbildningssystem, den s.k. Bolognaprocessen ingår i vår diskussion om att arkeologin är fruktbar och efterfrågad även utanför den vetenskapliga diskursen. För oss handlar det om att skapa en vassare humaniora som lyfter fram nya aspekter på vetenskapens innehåll och form. Det blev två inspirerande dagar med spännande presentationer och filmvisningar. Intresset var mycket stort. Arkeologer, museiarbetare och studenter lockades till Kulturen och till torsdagens kvällsbuffé på Antikmuseet. De flesta kom från den närmaste regionen och Sydsverige men även personer från Trondheim och Umeå hade hittat till Lund.

Idén till minisymposiet föddes för ett år sedan, då Malmö Museer ordnade ett möte om TV programmet *Riket*. Många av oss funderade över programmet och vi blev uppbragda över att förfalskningar och fantasi kontrades med förklaringar om vad folket vill ha. Arkeologi är onekligen lockande. Arkeologi fyller tidskrifter som till exempel *Illustrerad vetenskap* eller *National Geographic* eller SVT med program som *Utgrävarna* och *Stenristarna* eller *Discoverys* alla program om fantastiska upptäckter och teknikkunskap världen runt. Filmer som *Troja* och *Alexander den store* tyder på att det förflutna är attraktivt att iscensätta. Arkeologin är medial och mycket ofta domineras förmedlingen av arkeologi av det största, det äldsta, det

mest ursprungliga, det unika, eller helt enkelt att historien får skrivas om. Kan en öppenhet och ett ifrågasättande också finnas i en massmedial arkeologi?

Arkeologi används på olika sätt utanför vår egen mer vetenskapligt inriktade arkeologi och det finns idag ett stort intresse för det förflutna. Vikingabyar och medeltidsfestivaler lockar besökare. Teveserier som *Riket* och *Utgrävarna* ger höga tittarsiffror. Det är nödvändigt att undersöka, belysa och analysera och diskutera arkeologins olika skepnader och fundera om detta kan få konsekvenser för vår grundutbildning och forskning, och det var syftet med minisymposiet.

På programmet stod tio föredrag som på olika sätt gav perspektiv på arkeologi och samhälle. Vi startade med att visa en bit ur det fjärde programmet av *Utgrävarna*. Jonna Ulin fortsatte och berättade om hur hon lanserade idén till SVT. Det gällde att förklara att arkeologi tillsammans med människors minnen kunde lyfta fram "vanliga" människors platser. Producenten Mikael Hylin lyfte därefter fram hur han formade de inspelade scenerna till ett tittarvänligt program. Det är tydligt att TV mediets krav på dramaturgi ställer den arkeologiska vetenskaplighetens språk på ända. Vem kan konkurrera med en tryckt text mot musik och grafik? Mats Burström tog upp ett nytt samtidsarkeologiskt projekt om Kubakrisens arkeologi, och om de fältarbeten som arkeologer tillsammans med ett TV team nyligen startat på Kuba. Därefter menade Jes Wienberg att kunskapsfrågor måste ställas i relation till vad som förmedlas, och han talade om arkeologi i termer av

upplysning, terapi och moral. Och det är ju tankeväckande.

Fredagen inleddes med att Mats Engström lyfte fram olikheter och likheter om hur arkeologer och allmänheten ser på arkeologi. Det var några av de resultat från en enkätundersökning som han utförde i samband med sitt magisterarbete. Anders Högberg tog upp konsekvenser av evolutionsbiologisk/arkeologisk litteratur, och han drog intressanta paralleller med *Intelligent Design Theory*. Denna typ av fack/populärböcker och deras teorier om människans förfall står i kontrast till tidsresors positiva längtan till upplevelser. Det var Bodil Petersson som tog upp det sinnliga och fysiska upplevelsen att resa i tiden utifrån forntida rekonstruktioner. Berit Wells visade film och berättade om sina upplevelser i samband med OS i Athen 2004 och sin egen medverkan som volontär. Hennes presentation om hur antika platser återanvändes till bl a kulstötning och om hur antikens gudavärld användes under OS ger perspektiv på hur arkeologi används i ett land där antika monument är påtagliga och rentav självklara. Cornelius Holtorf pläderade för att arkeologer bör använda sig av sin egen popularitet, som äventyr, spänning och detektivarbete. Han menade att arkeologi är ett varumärke i vår tids populärkultur. Louise Ströbeck tog sin utgångspunkt i arkeologins metoder att systematisera och objektivisera materiell kultur och menade att det arkeologiska metodarbetet kunde vara ett sätt att avväpna de mest destruktiva hotbilderna. Antingen kan man acceptera olika "arkeologier" utanför den vetenskapliga

arkeologin och se dem som ett positivt tillskott till den arkeologiska diskursen, eller förneka deras betydelser för arkeologin. Konferensen avslutades med en debatt under ledning av Charlotte Wikander: Vad vill folket ha? Vad serveras? Vad vill arkeologerna? Deltagarna Mats Burström, Kristina Jennbert, Björn Magnusson Staaf, Bozena Werbart och Elisabeth Iregren tog upp olika frågor som handlade om:

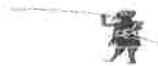
- kunskapens villkor i vår samtid och framtid
- den arkeologiska vetenskapen i alla dess inriktningar
- vem äger det förflutna
- vem äger rätten att förmedla det förflutna
- arkeologi som en tillmötesgående underhållning
- arkeologi som en kommersiell upplevelseindustri
- arkeologi som ett aktivt samhällsredskap
- arkeologens expertroll
- om att vara i allmänhetens tjänst

Det finns en debattglädje inom arkeologin och den kom fram vid många tillfällen under dessa två dagar. Här fanns utrymme att göra sin röst hörd. TV serien *Utgrävarna* har bidragit till en debatt om arkeologin, vad som är arkeologi eller inte. Det är bra. Arkeologi förutsätter en kontinuerlig debatt. Arkeologi är debatt. Arkeologisk forskning är en sorts nyfikenhetsdriven forskning och en del av humaniora som allmer tas för givet.

För inte så länge sedan var den vetenskapliga normen att producera en

värdenneutral kunskap. Idealet var att de arkeologiska föremålen, fynden, stod i centrum för en objektiv kunskap. Men idag ser man annorlunda på innehållet och karaktären av vetenskaplighet, där tolkningsperspektiven ger oss möjlighet att finna flera lösningar på ett problem. Kunskap blir på så sätt förankrad med uttolkarna och deras utgångspunkter, dvs. vår tids normer och värderingar. Vi måste skruva öronen och vidga blicken i vår undersökning av vad för sorts arkeologi som finns runtomkring oss.

Kristina Jennbert



EN VASSARE HUMANIORA?

Arkeologins samhällsrelevans debatteras på universiteten, i antikvariska myndigheter och internt inom Svenska Arkeologiska Samfundet. Samfundets arbetsgrupp "Arkeologi och samhällsrelevans" diskuterade under ett antal år etiska frågor, fokuseringen på samhällsrelevansen känns dock särskilt idag exceptionellt motiverad. Det är inte Samfundets roll att "sprida kunskap eller tankehorisonter", snarare att erbjuda möjligheter till debattkvällar och bilda en plattform för brinnande frågor, där den samhällsrelevansen kan debatteras om och om igen och på det sättet berika det redan aktiva forumet för reflexion och samhällskritik.

Det är dags med öppenheten mot det, som tidigare kallades lite nedlåtande, för "populärkultur". Media, TV-program (som "Utgrävarna"), museernas nya arkeologiska utställningar – kan de bidra till att utveckla det

arkeologiska samtalet? En sak är säker: arkeologins popularitet i TV, massmedia, arkeologiska karnevaler och upplevelsemarknader, ibland kallade för *upplevelseindustri*, *jippo* eller *tivolí*, utgör inget hot mot den "vetenskapliga", professionella arkeologin.

Symposiet i Lund refererade till den stora fascinationen och intresset för arkeologi i samhället. TV programmet "Utgrävarna" och berättelser om både materiella ting och människoöden i det förflutna och i vår egen tid kan ge olika varierande bilder av vad arkeologi också kan vara. Samtal och kommunikation med olika grupper i samhället kan bidra till att skapa en vassare humaniora. En viktig punkt i debatten blev en paneldiskussion och allmän debatt med just denna titel. "Arkeologi och samhälle. En vassare humaniora? Vad vill folket ha? Vad serveras? Vad vill arkeologerna?".

Men symposiet började på torsdagen den 26 januari med en visning av valda avsnitt ur Utgrävarna. Jonna Ulin (fil dr i arkeologi från Göteborg) diskuterade senare sitt bidrag och talade om att lansera en idé till TV. Producenten från SVT 1, Mikael Hylin delade med sig av sina erfarenheter från Utgrävarnas produktion. Vardagens historia, mänskliga berättelser och funderingar kring att stå nära människors öde man skildrar diskuterades senare. Genom *public service* blir människorna vilka berättar sina historier, aktiva och deltagande, menade Jonna. Utgrävarna visade just denna mångfald av berättelser som ägde rum, inte nödvändigtvis alldeles för länge sedan, men ibland bara för 50 eller 100 år sedan. Men arkeologi är inte bara minnen, minnena kan försvinna med människans dåliga "minnen". För producenten är